

Центр політико-правових
реформ

Конституційний лад в Україні та напрямки його реформування

Ігор Коліушко

Голова правління
Центру політико-правових реформ

Київ, 20.07.2023

pravo.org.ua

Конституція УРСР 1978 року

Жовтень 1989 – Зміни про вибори, «радянську владу», державну мову...

Липень 1990 – Декларація про державний суверенітет

1990-1991 – 5 змін в Конституцію Української РСР

24 серпня 1991 – **Акт про незалежність України**

1 грудня 1991 – обрання Президента України

1991-1995 – 18 змін в Конституцію України

Червень 1995 – Конституційний договір

28 червня 1996 - Конституція України

Форма правління за Конституцію 1996 року

- Прем'єр-міністр призначається Президентом за згодою Парламенту
- Склад Кабінету міністрів призначається Президентом за поданням Прем'єр міністра
- Президент припиняє повноваження Прем'єр-міністра чи приймає рішення про його відставку, що має наслідком відставку всього складу Уряду
- Парламент має право висловити недовіру Уряду, що має наслідком відставку Уряду
- Вето Президента на закони долається двома третинами від конституційного складу Парламенту
- Нереалістична процедура імпічменту

Форма правління за Конституцією зі змінами 2004 р. (набули чинності після виборів 2006 року)

- Прем'єр-міністр призначається Парламентом за поданням Президента на основі пропозиції коаліції фракцій
- Склад Кабінету міністрів призначається Парламентом за поданням Прем'єр-міністра, а два міністри (МЗС і МО) - за поданням Президента
- Лише Парламент ухвалює резолюцію недовіри Уряду, що має наслідком відставку всього складу Уряду
- Парламент звільняє чи відправляє у відставку членів Уряду
- Вето Президента долається двома третинами від конституційного складу Парламенту
- Нереалістична процедура імпічменту

Казус 2010 року

- 25 лютого 2010 Президентом України стає В. Янукович
- У вересні 2010 року Конституційний Суд визнав неконституційними зміни до Конституції 2004 року, які вже стали частиною Конституції
- Конституційний Суд цим рішенням змінив Конституцію, відновивши дію її в редакції 1996 року, чим вийшов за межі своїх повноважень

Фото Радіо Свобода

Революція Гідності та повернення Конституції до редакції із змінами 2004 року

- Вимога незалежного від Президента Уряду з метою врегулювання Революції на Майдані починаючи з 21 листопада 2013
- Домовленість 21 лютого 2014 про зміну Конституції рішенням Парламенту.
- Парламент проголосував про повернення до Конституції в редакції 2004 року
- Парламент проголосував за відсторонення Президента Януковича у зв'язку з його самоусуненням від виконання конституційних обов'язків

Фото Хвиля

Зміни Конституції України після 2014 року

[02.06.2016](#) – виключення розділу VII «Прокуратура» і викладення в новій редакції розділів VIII «Правосуддя» і XII «Конституційний Суд»;

[07.02.2019](#) – зміни щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору;

[03.09.2019](#) – зміни до статті 80 Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України.

Так і не були внесені зміни:

- щодо адміністративно-територіального устрою, місцевого самоврядування та територіальної організації влади;
- щодо вдосконалення механізмів державної влади.

Сучасні проблеми

- Вихід Президента за межі своїх конституційних повноважень – через закони і через прямі неконституційні дії
- Недосконалий механізм формування Уряду та визначення його повноважень
- Суперечливість правового статусу органів з особливим статусом – Антимонопольний комітет, Фонд державного майна, комісії-регулятори в сфері природних монополій, антикорупційні органи...
- Вплив Президента на парламент і на уряд (доручення, «трійки»...)
- «Президентські» місцеві державні адміністрації
- Застаріле регулювання адміністративно-територіального устрою
- Залежний та недостатньо ефективний Конституційний Суд, неспроможний надійно захистити Конституцію та виконувати роль арбітра

Конституційна реформа

- Зелена книга конституційної реформи – ЦППР, 2020 рік
- Біла книга конституційної реформи – ЦППР, 2021 рік
- Проєкт Концепції конституційної реформи – ЦППР, 2022 рік

Способи зміни Конституції України:

- 1) Внесення **змін до Конституції** в порядку передбаченому розділом XIII Конституції України:
  - внесення різних змін окремими законами,
  - викладення Конституції в новій редакції.
- 2) Розробка та ухвалення **нової Конституції** конститувантою, утвореною на підставі закону «Про порядок підготовки та ухвалення нової конституції України» та затвердження її на всеукраїнському референдумі.

Складові конституційної реформи

1. Загальні положення, пряма демократія, зміна Конституції
2. Права людини, права та обов'язки громадян
- 3. Організація законодавчої та виконавчої влади**
4. Судова влада
5. Регіональний устрій та територіальне самоврядування

Форма державного правління

Вибір форми правління

- Неможливість та недоцільність переходу до президентської чи парламентської республіки
- Збереження змішаної (напівпрезидентської) республіки та її удосконалення, поступова еволюція в напрямку парламентської республіки

“Форму правління слід вважати напівпрезидентською, якщо конституція, яка її встановлює, передбачає три елементи:

- президент республіки обирається на загальних виборах;
- він наділений дійсно вагомими повноваженнями;
- на противагу йому, однак, є прем'єр-міністр та міністри, які здійснюють виконавчу владу, якщо тільки парламент не виразить їм недовіру”

Моріс Дюверже

Парламент

- **Однопалатний** Парламент зі строком повноважень у **4 роки**
- Передбачити **вичерпний перелік підстав** для обов'язкового та дискреційного **дострокового припинення повноважень** Парламенту Президентом в межах чітко відведеного періоду часу
- **Право законодавчої ініціативи має належати Кабінету Міністрів, групі депутатів Парламенту і Президенту** (лише з тих питань, які віднесені Конституцією до його компетенції)
- За загальним правилом **рішення Парламенту мають ухвалюватися відносною більшістю голосів** ("за" проголосувало більше ніж "проти" від присутніх) **з дотриманням кворуму**
- Передбачити в Конституції **винятки**, коли рішення ухвалюються **абсолютною і кваліфікованою більшістю голосів**, наприклад, визначити **кодекси** окремим видом законів і закріпити їх перелік та порядок ухвалення абсолютною більшістю
- Виключити **"імперативність" мандату члена Парламенту**
- Закріпити **обмежений обсяг депутатського імунітету** (функціональний імунітет), який захищатиме членів Парламенту від необґрунтованого політичного переслідування, але водночас не дозволить їм зловживати своїм політичним впливом

Президент

- Чітке **розмежування повноважень Президента та Уряду**
- **Поділ повноважень Президента на три групи:** здійснюються Президентом самостійно; реалізуються за поданням Прем'єр-міністра; здійснюються за умови контрасигнування Прем'єр-міністром
- **Право законодавчої ініціативи** Президента **лише з тих питань**, які безпосередньо **віднесені Конституцією до його компетенції**
- Закріпити **право відкладального вето** Президента, яке може бути подолано абсолютною більшістю голосів у Парламенті (більшість від конституційного складу)
- Диференціювати **особливості застосування права вето** Президента України щодо **конституційних, органічних законів (чи кодексів), звичайних законів**
- Якщо Президент України не підписав ухвалений Парламентом закон або не повернув його для повторного розгляду протягом встановленого Конституцією строку, такий **закон офіційно оприлюднюється Головою Парламенту** за його підписом
- Право **головувати на засіданнях Кабінету Міністрів** при розгляді ініційованих ним питань
- **Збільшити строк підписання** Президентом закону **до 21 дня**
- Спрощення процедури **імпічменту**

Виконавча влада

- Зміна **поняття «уряд»**, це не має бути синонім Кабінету Міністрів, це сукупність Кабінету і міністерств, які не можуть бути розмежовані
- Призначення **Прем'єр-міністра** Парламентом за участю Президента
- Формування Кабінету Міністрів Прем'єр-міністром
- Надання новосформованому Кабінету Міністрів **вотуму довіри** через схвалення Парламентом Програми його діяльності
- Конструктивний вотум недовіри уряду Парламентом
- **Звільнення членів Кабінету Міністрів** Прем'єр-міністром (варіант – звільнення Парламентом за поданням Прем'єр-міністра)
- **Повноваження уряду** забезпечувати виконання законів (очолювати виконавчу владу) і формувати політику розвитку країни
- Уконституювання **типів органів виконавчої влади**, які можуть існувати на центральному рівні
- Передбачити **статус і види** публічної служби, закласти принцип **розмежування політичної та адміністративної сфер** в організації виконавчої влади на конституційному рівні
- Зміна статусу **місцевих державних адміністрацій** – урядники (префекти) підпорядковані уряду в повітах, адміністрації, які представляють і уряд і президента, - в регіонах

Конституційний Суд України

Центр політико-правових
реформ

- **Зміна кількісного складу** Суду (15 суддів, 9 з яких призначається Парламентом, а 6 – Президентом)
- Передбачити **кількість голосів** суддів КСУ, **необхідна для ухвалення будь-якого рішення Суду**, а також **кількість суддів для повноважності КСУ** щодо розгляду справ
- У разі не призначення судді КСУ в межах строків Парламентом, це **повноваження переходить** до Президента, і навпаки
- Звільнення суддів КСУ **за рішенням не менше як 2/3 від конституційного складу КСУ** або у виключних випадках **в порядку імпідменту**, оголошеного не менше як 2/3 від конституційного складу Парламенту.
- Закріплення **обсягу і меж конституційного контролю** КСУ
- Посилення інституту **конституційної скарги**
- Встановлення **конституційних гарантій** розгляду справи по суті

Центр політико-правових
реформ

Дякую за увагу!

Центр політико-правових реформ

www.pravo.org.ua

centre@pravo.org.ua

(044) 278-03-17